

OTAC HUGOLIN SATTNER (1851. – 1934.)

– povodom 160. godišnjice rođendana i 100. godišnjice njegova (prvoga slovenskog) oratorija ASSUMPTIO (1912.)

Franc Križnar

Svećenik, franjevac, orguljaš i učitelj glazbe Hugolin Sattner (29. studenoga 1851., Kandija, kraj Novog Mesta – 20. travnja 1934., Ljubljana) studirao je glazbu kod o. Inocencija Gnidoveca i Mateja Hubada. Od 1874. živio je i radio u Novom Mestu, a poslije 1890. u Ljubljani, kao magister choralis franjevačke crkve. Bio je velik pobornik cecilijanskog pokreta, a u svojim kompozicijama stilski je ostao u okvirima kasnoromantičke tradicije. Njegova djela iskazuju lirsku pjevnost i harmonijsku bujnost. Sattner ima velike zasluge za razvoj oratorija i kantate u Sloveniji. Bio je ujedno i vrstan stručnjak za orguljarstvo i zvonarstvo, a bavio se i publicistikom. Najveći stvaralački, zapravo, skladateljski uspjeh su mu oratorij ASSUMPTIO B. M. V. (Uznesenje BDM; 1912.), u tri čina, i kantata OLJKI (1914.), oboje za solo, zbor i orkestar.

FRANC KRIŽNAR rođen je 1947. g. u Ljubljani, Slovenija. Doktorat znanosti postigao je na ljubljanskoj Glazbenoj akademiji (1999.). Iako je u mirovini djeluje kao suosnivač i prvi predstojnik novog Instituta glazbenoinformacijskih znanosti pri Centru za interdisciplinarna i multidisciplinarna istraživanja i studije Sveučilišta u Mariboru. Bavi se sakralnom i crkvenom glazbom, a interesira ga muzikologija i glazbena informatika.

Mladi Sattner franjevac

Slovenski crkveni skladatelj i franjevac o. Hugolin Sattner (1851. – 1934.), najviše kao autodidakt, studirao je glazbu u Novom Mestu i Ljubljani. Najprije u Novom Mestu (1874. – 1890.), kao orguljaš i učitelj u pučkoj školi i gimnaziji, i onda u Ljubljani (od 1890.), kao župnik, bio je franjevački *magister choralis*. U sjemeništu je poučavao koral i bio veliki pobornik cecilijanskog pokreta. Godine 1902. ustanovio je mješoviti zbor, s kojim je uspješno nastupao sve do 1931. Za njegov kompozicijski razvoj bio je važan susret sa skladateljem

Emilom Hochreiterom, u Beču. U svojim djelima stilski je kasnoromantičar i tradicionalist, no izražajan je u bogatoj invenciji i melodiji. Neprekidnim radom i usavršavanjem napredovao je do većih vokalno-instrumentalnih oblika. Pripadaju mu velike zasluge za razvoj oratorija i kantate u Sloveniji, a ujedno je bio i stručnjak za orguljarstvo i zvonarstvo. Sattnera svrstavamo među najveće slovenske crkvene skladatelje. Izuzetno je značajan kao autor oratorija *Assumptio B. M. V.* (1912.) i kantata, najviše na tekstove svećenika i značajnoga slovenskog pjesnika Si-

.....
Sattnera svrstavamo među najveće slovenske crkvene skladatelje. Izuzetno je značajan kao autor oratorija *Assumptio B. M. V.* (1912.) i kantata, najviše na tekstove svećenika i značajnoga slovenskog pjesnika Simona Gregorčiča, od kojih je najvažnija *Oljki* (1914.).

mona Gregorčiča, od kojih je najvažnija *Oljki* (1914.). Izdao je i više crkvenih zbirki: *Slava Bogu* (1908.), *14 božićnih pjesama* (1908.), *Svetačke i blagdanske pjesme I.–III.* (1920. – 1923.), *Golgota* (1932.) i svjetovnih pjesama (*Sedam muških zborova*; 1894.) i tri zbirke omladinskih pjesama. Pisao je i teološko-literarne spise.

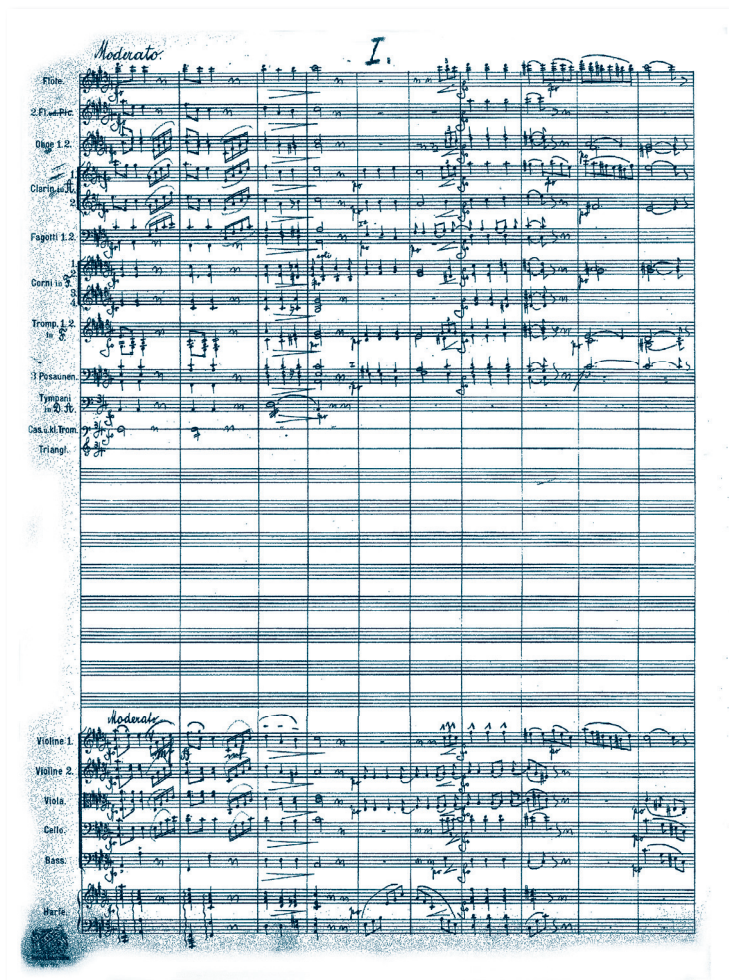
Ključne riječi: crkveni skladatelj, franjevac, autodidakt, župnik, *magister choralis* franjevački, cecilijanski pokret, bogata invencija, melodija, oratorij, kantata, orguljarstvo, zvonarstvo, teološko-literarni spisi.

Životopis

Jedan od vrlo plodnih slovenskih crkvenih skladatelja bio je bez sumnje o. Hugolin Sattner. Rođen je 29. studenoga 1851., u Kandiji, kod Novog Mesta, a već sljedeći dan bio je kršten kao Franc. Njegov otac Franz Xaver Sattner bio je njemačkog podrijetla (iz Tullna, u Austriji), a majka Slovenka: Alojzija Jutraš, iz Trebnja. Pošto mu je bio otac poštanski činovnik, preselio se iz Knittenfelda u Celje i konačno u Novo Mesto. Otac mu je svirao glasovir i violinu, tako da je i mladi Franček naslijedio glazbeni dar. Iako je imao još tri brata i tri sestre, cijeli život imao je osjećaj da je najdraže dijete svojih roditelja. Osnovnu školu pohađao je u Novom Mestu (1857. – 1861.), a već kao mladić sa svom je revnošću učio i glazbu. Sviranje glasovira i pjevanje učio je kod oca Inocencija Gnidoveca, a kasnije i violinu. Već kao učenik 4. razreda počeo je svirati orgulje ti-

jekom misa, a kao srednjoškolac pjevao je u đlačkom oktetu. Poslije šestog razreda stupio je (1867.), kao 16-godišnjak, u franjevački red i bio u novicijatu u Nazarijima, kod Mozirja. Ondje, u Savinjskoj dolini, dobio je i novo ime: Hugolin Sattner, OFM (*Ordo fratrum minorum*, Red manje braće). Onda je otišao u Goricu (Italija), gdje je u samostanu Kostanjevica završio 7. i 8. razred gimnazije i dvije godine bogoslovije. Godine 1872. odlazi u Ljubljano, gdje je završio teologiju. Bio je zaređen 1874. Ujesen iste godine vratio se u Novo Mesto, gdje je orguljaš kod franjevacu, učitelj u osnovnoj školi i učitelj pjevanja u gimnaziji. Ondje je uskoro podigao pjevačku kulturu, a počeo je i skladati.

Godine 1876., iz želje za višom glazbenom naobrazbom, otputovao je s Antonom Foersterom u Gradac, u Austriji, na opći zbor Cecilijanske udruge. Tamo je Sattner upoznao bit preobrazbe crkvene glazbe, a ujedno je prisustvovao tečaju gregorijanskog korala i klasične polifonije. Sve to je Sattnera tako zaokupilo da je 1877. odlučio i u Ljubljanskoj biskupiji ustanoviti Cecilijansku udruhu. Uz nju je, godinu dana kasnije (1878.), počeo izlaziti i *Cerkveni glasbenik*. Te godine Sattner je sudjelovao na crkvenom tečaju u Beču i tako si dodatno širio obzorje. Napisao je i objavio knjižicu

Sattnerov oratorij *Assumptio* (rukopis partiture 1. verzije, 1. str., 1911.-12.)

Crkvena glazba, kakva jest i kakva bi mogla biti. U godinama 1881. – 1883. poučavao je vjeronauk u gimnaziji u Novom Mestu, a ujedno je vrijedno surađivao u *Cerkvenom glasbeniku*, a kao crkveni zborovođa neumorno je radio i podizao pjevačku kulturu s izvedbama latinskih misa. Među njegovim učenicima bio je i Janko Barle, renovator hrvatske crkvene pjesme. Pritom mu je dobar oslonac bio kolega Ignacij Hladnik, koji je u Novo Mesto došao 1889. te su otada zajedno surađivali.

Godine 1890. Sattner je bio premješten u Ljubljano. Tamo je počelo njegovo najplodnije glazbeno razdoblje. Rad na koru do 1907. dijelili su s ocem Angelikom Hribarom. Sattner

Sattnerov oratorij *Assumptio* (tisak naslovnice partiture 1. verzije, Ljubljana, 1912.)

Kao odličan i prvoklasan zborovođa svoj je zbor u nekoliko godina podigao na visoki stupanj dotjeranosti u pjevačko-tehničkom pogledu i s njime izvodio bogat repertoar crkvenih skladbi domaćih i stranih skladatelja..

je ondje ustanovio mješoviti zbor. Kao odličan i prvoklasan zborovođa svoj je zbor u nekoliko godina podigao na visoki stupanj dotjeranosti u pjevačko-tehničkom pogledu i s njime izvodio bogat repertoar crkvenih skladbi domaćih i stranih skladatelja. Sa svojim zborom nastupio je na koncertima u Ljubljani, Šiški, na Viču, u Kamniku, Škofjoj Loci, na Vrhniki, u Celju, Mariboru i drugdje, te više puta na ljubljanskom radiju. Uz 25-godišnjicu postojanja (1926.) njegov pjevački zbor u čast svome ljubljenoj zborovodi je dodao ime »Sattnerov (zbor)«. Usto je Sattner poučavao crkveno pjevanje, koral i zbornu pjevanje u bogoslovnom sjemeništu. U

franjevačkom samostanu bio je *magister cantus choralis*. Više puta bio je i gvardijan, provincijalni vikar i 1895. godine postao je upravitelj franjevačke župe (do 1920). Godine 1902. u Ljubljani je ustanovio mješoviti zbor, s kojim je dugo i uspješno nastupao sve do tri godine prije smrti (1931.). Usto je neumorno skladao.

Kada je sa svoje 54 godine (oko 1905.) kod Mateja Hubada počeo učiti kontrapunkt, došlo je do preokreta u njegovu stvaralaštvu. Dotada je Sattner bio autodidakt i vezan samo na svoje prirodne darove, a sada se popeo u glazbenoj struci još više i poslije su počela nastajati njegova najbolja djela, kao što su simfonijske pjesme, oratoriji i dr. Godine 1913., u Innsbrucku, pohađa tečaj kontrapunkta. Sattner je djelovao kao predsjednik Cecilijanske udruge i vodio opće zборе i tečajeve. Radio je u orguljaškoj školi u Ljubljani, pohađao glazbene tečajeve, preveo je više knjiga, radio kod ljubljanske Glazbene matice, bio je čuveni govornik. Kao čovjek bio je blag i plemenit, muž rada, odlučnosti i ustrajnosti, a ujedno je uživao veliko poštovanje.

Sattner je u početku svog stvaralaštva objavljivao svoje skladbe pod pseudonimom Krčan, u franjevačkome rukopisnom listu *Vijolica*, koji je izlazio u Kostanjevici, kod Gorice, i to: *Isus, slatko ime*, *Ego sum resurrectio*, *Slovenska misa*, *Žalosna Mati Božja*, *Sit laus plena* i *Panis angelicus* (sve za muški zbor; 1872.). *Pevec* mu je objavio *K polnočki*, za mješoviti zbor, *Pjesmu Svete noći* za mješoviti zbor i glasovir (1880.). *Cerkveni glasbenik* u narednim je godinama izdao sljedeće Sattnerove pjesme: *Vexila regis*, *Ispred Boga*, *Bezgrešni* (sve 1880., za mješoviti zbor), *Sv. Deodat* (1881., za mješoviti zbor), *Uskrsna* i *U slavu sv. Antumu* (1982., za mješoviti zbor), *Misna* (1989., za muški zbor) i *Lauretanske litanije* (1989. za mješoviti zbor), *Graduale Gloria*

et honore, *Offertorium in festo s. Elizabeth*, *Offertorium in festo s. Francisci Ser* (1890., za muški zbor), *Zbirka pjesama sv. R. Tijela* (1903.), *Slava Isusu*, *Zbirka pjesama* (1903.), *Litanije u čast sv. Is.* (1905.), *Fuga za orgulje* (1907.), *Slava Bogu* – misne božićne pjesme za mješoviti zbor i 14 božićnih pjesama (1908.), *4 misne i 4 božićne* za mješoviti zbor i *Te Deum* za mješoviti zbor i orgulje (1910.), *2 božićne pjesme* (1919.), svetačke i blagdanske pjesme (tri sveska: 1920., 1921., 1922.), *12 napjeva na Lauretanske litanije* i *Slovensku misu* za mješoviti zbor (1921.), *Runolisti*, I. sv.: *Marijine pjesme* – zajedno sa Hochreiterom (1923.), *8 himnusa za procesiju sv. R. Tijela* – zajedno sa Hochreiterom i *Božićne* – šest solističkih pjesama (1924.), *Runolisti*, II. sv.: *Marijine pjesme*, 2 sveska – zajedno sa Hochreiterom i *Pjesme za skupštine 3. reda* – 5 pjesama i *Ruža božićna* s dvoglasnom pratnjom (1926.), *Kraljici mira* – 3 pjesme i *Slavospjevi u čast srcu Isusovu* – obje za mješoviti zbor i orgulje (1928.), *Ognjište ljubavi* – 8 pjesama u čast srcu Isusovome za sole, zbor i orgulje, *Ustao je Gospodine* – mješoviti zbor, *Posvećenje Mariji* i *Bezgrešnoj* (1929.), *Misne pjesme* za mješoviti zbor i orgulje (2 sveska), *Otpjevi za litanije*, *Uvis srca* – slovenska misa za mješoviti zbor i orgulje (1930.), *Golgota* – 8 korizmenih pjesama za mješoviti zbor i orgulje, *Božićnice* za solo, mješoviti zbor i orgulje (1931.), *16 Marijinih pjesama* za mješoviti zbor i orgulje – zajedno sa Hochreiterom (1933.), *Blagoslovne pjesme* (1934.) te još veliko drugih crkvenih dijela i pjesama. Od spisa najviše se Sattner doticao teologije, literature i glazbe. Samo u *Cerkvenem glasbeniku* objavio je 132 spisa, 7 ocjena i 38 skladbi. Blisko je surađivao s dugogodišnjim urednikom istoga časopisa Stankom Premrlom.

Uza sve to Sattner je Slovincima dao prve opsežne kantate, koje su većim

dijelom skladane na riječi – tekstove svećenika i pjesnika Simona Gregorčiča (1852. – 1925.). Stvorio je sljedeća vrsna djela: *Jifin zavjet*, kantata za zbor, sole i orkestar (1911.), *Assumptio B. M. V.*, oratorij za orkestar, zbor i solo (1912.), *Oljki*, kantata za solo, zbor i orkestar (1914.), *Soči*, kantata za zbor, solo i orkestar (1916.), *U Pepelničnoj noći*, kantata za solo, zbor i orkestar (1921.), *U kripti sv. Cecilije*, kantata za solo, zbor i orkestar (1931.). Sattner je napisao i (jedinu) romantičku operu u tri čina *Tajda* (*Komposteljski hodočasnici*; na libreto Ivana Preglja; premijera, Ljubljana 13. 3. 1927. i nekoliko repriza), koja nije uspjela.

Sattner u opusu ima i svjetovne skladbe. Bio je stručnjak i na području orguljarstva i zvonarstva. Kao takav sudjelovao je kod različitih dispozicija i kolaudacija orgulja. Brojni i izborni Sattnerovi koncerti dodatno pokazuju da je bio i odličan dirigent. Mnogo je pisao za različite crkvene listove o crkvenoj glazbi, a ujedno je i predavao i učio. Na slovenski jezik preveo je više priča Kristofa Šmida. Godine 1896. izdao je svoje *Apologetske govore*. Bio je čuven kao crkveni govornik. Za sav svoj već napomenuti rad bio je više puta nagrađen, čak od Više crkvenog glazbene škole u Rimu, od koje je kao prvi Slovenac primio diplomu članstva. Škola mu je, ispred njegove kuće u Ljubljani – kao velikom broju istaknutih skladatelja – postavila bistu.

Kada je, 1934., umro, cijela zemlja, a posebno Ljubljana, iskazala mu je čast na njegovom pogrebu. Uza 100. godišnjicu njegovog rođenja (20. i 21. studenoga 1951.) u franjevačkoj crkvi u Ljubljani izvodili su njegov oratorij *Assumptio B. M. V.* (Franjevački pjevački zbor sa solistima i uz pratnju velikog orkestra), a osim toga bila je izložba Sattnerovih rukopisa, djela i spomena. To se nastavlja i u najnovije doba. Objavljivao je svoje skladbe i

spise i u drugim časopisima i listovima, najviše od toga npr. u *Sv. Ceciliji* (Zagreb), gdje je ponekad izišlo i nekoliko ocjena i drugih spisa o njemu i njegovom radu: sve od 1907., kada se pojavi njegov (prvi) članak *Orguljašima*, pa onda do 1934. godine, kada je izašao zapis – ocjena Franje Lučića o Sattnerovih *10 blagoslovnih napjeva*. O njemu i o Sattnerovom radu u *Sv. Ceciliju* pisali su još: Vinko Žganec, Filip Hajduković, Franjo Dugan, Kamilo Kolb, Anselmo Canjuga i dr.; većina od njih više puta. U tome uglednom časopisu sporadično je izašlo i nekoliko Sattnerovih skladbi: *Otajstveni Uznik* (1917.), *Offertorium in festo Christi Regis* (1926.) i dr.

Oratorij Assumptio (1912.), u tri čina, op. 35

Sattnerova djela dokazuju kako veliki duh je bio njihov stvaralac i duhovnu veličinu umjetnika, čiji genijalno stvaralaštvo nije bilo namijenjeno samo vremenu njegovog života, nego i za budućnost. Svojim izuzetnim skladbama Sattner je privukao mnoštvo, sa svojim zbirkama utisnuo je pečat slovenskoj crkvenoj glazbi i tako rekavši prokrio je svoj pravac. Taj se na početku oslonio na cecilijansku ideju, a kasnije pak je Sattner vadio iz svoje osjećajno-

Otac Hugolin Sattner (poslije 1914.)

Sattner u opusu ima i svjetovne skladbe. Bio je stručnjak i na području orguljarstva i zvonarstva. Kao takav sudjelovao je kod različitih dispozicija i kolaudacija orgulja. Brojni i izborni Sattnerovi koncerti dodatno pokazuju da je bio i odličan dirigent. Mnogo je pisao za različite crkvene listove o crkvenoj glazbi, a ujedno je i predavao i učio.

Sattnerjev rukopis, r. Assumptio (1. str. partiture), (2. verzija), Ljubljana 1921.

Sattnerov oratorij Assumptio (rukopis partiture 2. verzije 1. str., 1921.)

Sattnerov zbor u Ljubljani (1928.); otac H. Sattner sjedi u sredini prvog reda

Saša Šantel, skica H. Sattnera (podloga iz 1931. g., za uljnu sliku Slovenski skladatelj, 1936.)

Sattner je privukao mnoštvo, sa svojim zbirkama utisnuo je pečat slovenskoj crkvenoj glazbi i tako rekavši prokrčio je svoj pravac. Taj se na početku oslonio na cecilijansku ideju, a kasnije pak je Sattner vadio iz svoje osjećajnosti. Stvorio je veliki broj najrazličitijih skladbi crkvenog i svjetovnog sadržaja: od najpriprostije zborne skladbe do cijelo večernih koncertnih umjetnina. Napisao je veliki broj crkvenih pjesama: misnih, božićnih, korizmenih, uskrasnih, Marijinih, za svibanjske večernje, blagdanskih i svetačkih.

sti. Stvorio je veliki broj najrazličitijih skladbi crkvenog i svjetovnog sadržaja: od najpriprostije zborne skladbe do cijelo večernih koncertnih umjetnina. Napisao je veliki broj crkvenih pjesama: misnih, božićnih, korizmenih, uskrasnih, Marijinih, za svibanjske večernje, blagdanskih i svetačkih. Sattner je bio prvi noviji skladatelj, koji se je prihvatio skladbi oratorijskog karaktera. Kao glazbeni stvaralac bio je Sattner izrazit melodičar. Kao harmoničar bio je u početku konzervativan, a kasnije je prihvatio noviju glazbenu izražajnost i postao čak moderan. Njegove skladbe su dosta lijepo oblikovane, živopisno sočne, pune života i osjećajnosti. Njegov idejni izraz spada od rane do kasne romantike. Slovensko crkvenu glazbu je Sattner sa svojim djelima vrlo podigao. Glazbeno je radio sav svoj život baš do njegovog kraja, znači više od šest decenija: prva skladba mu je izišla u rukopisnoj *Vijolici* (1872.), a posljednja u njegovoj zadnjoj godini života (1934.). Dosta

dragocjenih savjeta dao mu je njegov najbolji prijatelj Emil Hochreiter. Svoje skladbe Sattner je opće izdavao u *Cerkvenom glasbeniku* i *Ceciliji*, u zbirkama Vinka Vodopiveca i u hrvatskoj *Sv. Ceciliji*.

Osim što je Sattner dao Slovencima, prve opsežne kantate, koje su u većini skladane na tekstove S. Gregoričiča, dao je i prvi (slovenski, tj. prvi na tekst na slovenskom jeziku!) oratorij; tek u 1912. godini: *Assumptio / Vnebovzetje / Velika gospoda B. M. V. (= Beatae Mariae Virginis; tj. Velika gospoda bezgrešne Device Marije)*, op. 35, na tekst pjesnika i jednog od tadašnjih značajnijih propovjednika dr. Mihaela Opeke, na osnovu teksta teologa dr. Aleša Ušeničnika (izbor teksta iz *Svetog pisma*), za orkestar, zbor i solo. *Oratorij* ima tri dijela: *Dormitio (Smrt /Marije/)*, *Assumptio (Marijino uznesenje)* i *Coronatio (/Marijino/ krunjenje)*. U prvom dijelu zove Mariju Sv. Duh u nebesa, u drugom dijelu prikazani su Marijina smrt i njezin prijem u nebesa, u trećem

pak dijelu Marijino krunjenje i veselje u nebesima. Prvi put bio je oratorij izveden u Ljubljani 13. ožujka 1912., a onda još nekoliko puta. Djelo je prvi put izvelo više od 300 izvođača – pjevača i članova orkestra – Glazbene matice Ljubljana u ljubljanskoj Union-skoj dvorani, pod ravnanjem Sattnerovog mentora Mateja Hubada. Bio je to veliki uspjeh. Zbog toga su izvedbu oratorija još tri puta uzastopce ponovili (13. – 21. 3. 1912.). Unatoč tome je Sattnerov oratorij *Assumptio* značio jednog od značajnih međaša u razvoju slovenske crkvene glazbe, već prije njegove izvedbe, raspirio se je veliki dijalog između tada dva glavna ljubljanska glazbena ideologa Antona Lajovica i dr. Gojmira Kreka te samog autora Sattnera: »Sattnerov *Assumptio* (zbog čega latinski naslov ako je čitav tekst isključivo na slovenskom jeziku?) nije djelo koje bi uzdrvalo svijet, ali je, ipak, djelo cvatuće muzikalnosti. Novog, u smislu dosad nečuvenog u njemu je malo ili ništa; a ono što pruža, je lijepo, tečno, duboko osjećajno i samo ponekad obično. Uglavnom plemenita glazba, možda malo više svjetovna; pobožna je u nekadašnjem populističkom značenju te riječi, i zapravo, pristupačna ljudima. Asketske intencije određene struje crkvene glazbe ome su djelu tuđe. Također je kontra-

punkt razmjerno rijetko prisutan. (...) Sattnerov oratorij je oratorij za narod, za slovenski narod! Ne da bi koketirao s banalnošću i loše shvaćenom melodikom pa se na taj obljubljeni način uvukao u srca naroda i tako ih osvojio, računajući s niskim instinktima mase, Sattner je, ipak, uspio stvoriti popularno djelo.« (Krek, 1912.; 2, 4) Njegov kolega u *Novim akordima*, u kritici prvog izvođenja oratorija Anton Lajovic nije bio obziran: »Time ne želim reći da je ostatak oratorija loš. Kao cjelina u Sattnerovom razvoju predstavlja velik korak prema naprijed i zbog toga je vrlo važan u našem domaćem glazbenom razvoju. U pojedinostima, naravno, pokazuje višestruke nekorektnosti i slabosti. Općenito, u Sattnerovu djelu uočljiva je njegova neporeciva spretnost kada barata s vokalnim aparatom. No kad počinje raditi samo s orkestrom nesiguran je, postaje razvučen i – brbljav: redom nabraja razne riječi, važne i nevažne, međusobno nepovezane (vidi uvod oratorija). Čini mi se da je tome kriv nedostatak formalnog znanja, pritom ne mislim da znam na tuđem djelu analizirati njegov oblik i motivsku građu iz koje je strukturirano, već onoga praktičkog formalnog znanja, da znam – i tada kada nemam oslonac u tekstu, što mi pomaže pri tvorbi glazbenog oblika – sam sa sigurnošću izgraditi glazbenu periodu i dalje graditi s danim materijalom.« (Lajovic, 1912., 41) Od svih tih »munja i gromova« H. Sattner se je i sam branio: »Dakle s ultramodernom glazbom narodu nećemo mnogo koristiti; glazba sigurno ide naprijed, ali ju narod ne slijedi. Više će narodu koristiti onaj autor koji će mu se po mogućnosti prilagoditi i polako uzdizati. Ta me je misao uvijek vodila, a bit će mi i ubuduće zvijezda vodilja. Lajovicu sam prišapnuo da ću oratorij, čim završim djelo na kojem trenutno radim, zahvaljujući njegovim

Herma, (poprsje na postolju) H. Sattnera u aleji slovenskih skladatelja u ljubljanskoj Vegovoj ul. 5 (autor: kipar Lojze Dolinar, 1932.)

dobrim savjetima preraditi i zatim ga ponovno obnovljenoga objaviti.« (Sattner, 1912.; 5) Anonimni kritičar je u *Slovcu* napisao: »Također solisti oratorija (gđe Lovše /Pavla/ i Födransperg /Jeanette/, kao i gg. Križaj /Josip/ i Iličić) dobili su lijepe bukete na dar. Prosudba je stručnjaka da su 2. i 3. izvedba koncerta još bolje uspjele no prva. Zbor i orkestar su nastupili s nekom egzaktnom sigurnošću a i solisti su briljirali. (...) Tko ima više uvida u glazbenu literaturu, morati će priznati da se djelo o. Hugolina može usporediti s boljim i većim djelima stranih skladatelja i donosi čast našem imenu. Mnogo je klasičnih dijelova koja o. Hugolinu osiguravaju jedno od prvih mjesta među slovenskim glazbenicima i u slovenskoj umjetnosti. Nedvojbeno će oratorij pronaći put u široki svijet i pronijeti ime domaćeg skladatelja i u inozemstvu...« (*Slovenec*, 1912.; 3) Isto tako je oratorij više hvalio nego kritizirao Stanko Premrl: »Djelo je pisano u jednostavnim, lako razumljivim, umjereno modernim stilom; cijelo djelo je umjereno glasno, a ono što je potrebno posebno naglasiti – izvanredno je iskreno osjećajno. Najbolji je njegov vokalni dio: veličanstveni zborovi i izvanredno lijepe solo

Njegove skladbe su dosta lijepo oblikovane, živopisno sočne, pune života i osjećajnosti. Njegov idejni izraz spada od rane do kasne romantike. Slovensko crkvenu glazbu je Sattner sa svojim djelima vrlo podigao. Glazbeno je radio sav svoj život baš do njegovog kraja, znači više od šest decenija: prva skladba mu je izišla u rukopisnoj Vijolici (1872.), a posljednja u njegovoj zadnjoj godini života (1934.).

pjesme. Instrumentalni dio je nešto skromniji, iako se većim dijelom dobro uklapa u cijeli okvir. Prvi slovenski oratorij moramo proglasiti nadasve veselim i hvalevrijednom pojavom na području slovenske glazbe. Dometom prvoga slovenskog oratorija mi Slovenci stvorili smo u općekulturnom, a posebno glazbenokulturnom obzorju nedvojbeno velik iskorak...« (Premrl, 1912.; 30)

Sattner se onda držao onih svojih napisanih riječi i umjesto da je bila sva preostala glazbena kritika pozitivna – čak ushićena – dosta rano se vratio oratoriju i pripremio novu verziju. Manje od deset godina iza prve izvedbe (prve verzije) oratorija skladatelj ga je odlučio preraditi. S nekim poštovanjem (ili ne?) svojih kritičara (Krek i Lajovic) Sattner je djelomično priredio instrumentalni dio. Na novoj prvoj izvedbi prerađenog djela, koje su bile dvije, i to sve uz Sattnerov 70. rođendan u ljubljanskoj franjevačkoj crkvi Navještenja. Pod ravnanjem autora, Sattnera samog, nastupili su orkestar Josipa Čerina i Sattnerov pjevački zbor. Jedan od najstrožih slovenskih kritičara tadašnjeg doba mons. Stanko Premrl zapisao je: »Kada sam sjedio tijekom prvog koncerta u prezbiteriju blizu velikog oltara, u prisutnosti Presvetog, u bogato električno rasvijetljenoj crkvi, kada je sva publika

»Pošto se je izvorna grada prve verzije oratorija iz 1912. godine izgubila tijekom drugog svjetskog rata, ovaj smo put čuli instrumentaciju Lojzea Mava iz 1951. godine. Uz Slovenski komorni zbor pjevali su još... Oratorij >Uznesenje Blažene Djevice Marije<, djelo za pjevačke soliste, zbor i orkestar, jest jedno od rijetkih slovenskih djela te vrste. Kada se uz prve izvedbe (1912.) rasplamtjela polemika između dr. Gojmira Kreka, tadašnjim glavnim ideologom slovenske glazbe, modernistom >svaku cijenu<, i autorom, ocem Hugolinom Sattnerom, posljednji je svoje pravo branio riječima: >Ja nisam sposoban niti nemam volje skladati kao sadašnji modernisti. Moj puk me ne bi shvatio. Možda će doći vrijeme kad će biti i kod nas više razvijen ukus za modernu glazbu, a tada će vjerojatno doći i ljudi koji će moći ugoditi ovakvim željama. A ja sam dijete svog vremena.<

oko mene bila u dubokom zanosu, a s kora je odjekivala krasna oratorijska glazba, pomislio sam da će tako nekako biti i na nebu, samo neizmjereno ljepše i ugodnije.« (Premrl, 1921.; 95) Pošto se posle tih izvedbi Sattnerovog oratorija *Assumptio* G. Krek i A. Lajovic nisu više javili, sve kritike bile su više nego pozitivne. Sattner si je s tim (novim) djelom sam postavio najveći spomenik. Uza spomenute izvodiocce bili su to: 60-članski mješoviti Franjevački crkveni zbor (zborovođa o. H. Sattner), 40-članski orkestar Dravske divizije (vodio ga je dr. Josip Čerin), a solisti: koncertna i operna pjevačica Pavla Lovše (sopran), dugogodišnja članica i solistica zbora Cenka Cepudrova, lirski tenor i član zbora Josip Pokorn i hrvatski solist, bariton, i franjevac Kamilo Kolb (u vrijeme 1919. –

1921. studirao je solo pjevanje i kompoziciju na ljubljanskom Glazbenom konzervatoriju). Oba koncerta vodio je autor o. H. Sattner sam. Skladatelj je oratorij sasvim preradio i nanovo orkestrirao: ostao je u tri čina, dijela; u 2. djelu otpao je jedan (muški) zbor i jedan četverospjev, a opet (drugi muški) zbor *O, smrt* ima sasvim drugu sliku. A zato ima 3. dio za uvod veliki simfonijski stavak, sasvim genijalno sastavljene reminiscencije iz solističkih partija trećeg djela. Dva puta se pojave dva zbora u 6 i u 8 glasova. U 1. dijelu troglasni zbor *Zima je otišla* ide prema kraju u troglasni muški zbor, a oba izmjenjiva stavka daju spjevu neobičnu živost. U *Aleluji* 3. dijela pak se udruže dva četveroglasna mješovita zbora, a zaključna *Aleluja* je nova. Oratorij je još uvijek trajao dva sata, a izveli

su ga na koru crkve, što je pridonijelo akustici. Ako je bila ovo više analiza i komparacija novoga sa starim oratorijem (1921. : 1912.), slijedila je i ova pozitivna kritika. Neznani ocjenjivač u *Jutru* (22. 11. 1921.) ovako je (po) hvalio djelo: »Primijetili smo da je bila instrumentacija dosta ispravljena i usavršena i tako je imalo ovo veliko i lijepo djelo ovaj put veći učinak nego 1912. godine. (...) Zbor, koji je bio temeljito izvježban, smetala su jedino prejaka puhalas, koja su ovamo i onamo potamnili religiozan osjećaj skladbe.« A i »konkurencijski« kritičar (s potpisom *pr – /Stanko/ Premrl ?*), u listu *Slovenec*; 22. 11. 1921.) znao je cijeniti novu verziju, s očitim poznavanjem njegove prve, iz 1912. godine: »P. H. Sattnerov >Assumptio< je sjajno uspio. Djelo samo je, zapravo, sa-

Između 37 živih slovenskih skladatelja (po izboru Lucijana Marije Škerjaneca), naslikao je Saša Šantel (1936.), po naružbi Filharmonijske družbe najveću (5 m x 2,5 m); danas se nalazi u Osterčevoj dvorani Slovenske filharmonije. Među njima je na časnom, 30. mjestu i o. H. Sattner (v.: orig. ulje – lijevo i legenda skladatelja – desno; *Glazbena matica Ljubljana*, Ljubljana, 2005.)

svim novo, neprimjerno bolje samo za sebe nego je bilo prijašnje, kao moćan, siloviti glazbeni umotvor. Pogotovo se odlikuje po sjajnu, bujnu životu i krasnim dosjetkama puni instrumentarij. Zborovi su bili izvrsni.« Onda su slijedile njegove izvedbe još u Mariboru (1922.), Rogaškoj Slatini (1923.), ponovo u Ljubljani (1923., 1931., 1943., 1951., 1968., 1984. i 1992.) te u Buenos Airesu, Argentina (1974.). To znači veliku popularnost tog djela, veliku ljubav Slovenaca prema Sattneru, a posebno prema njegovu opusu i još izuzetno za njegov oratorij *Assumptio*. Nova istraživanja pokazala su, kao što je vidljivo u dva primjera sasvim različitih Sattnerovih opusa, što znači, kad imamo ispred sebe dva skladate-

ljeva oratorija. Pošto se u posljednje vrijeme uzima u obzir kod izvedbi samo zadnja (to je 2. verzija, iz 1921. godine), ostajemo i mi kod toga. A baš su te najnovije izvedbe sa slovenskim profesionalcima dale »točku na i« kod adekvatnih izvedbi, a što samo naglašava da je (zadnji) Sattnerov oratorij *Assumptio* njegovo najveće i najkvalitetnije djelo, čiju 100. godišnjicu prve izvedbe (1. verzije) slavimo baš u 2012. godini; kada je bilo djelo prvi put izvedeno (13. 3. 1912.).

Najviše novodobnih uspjeha predstavljanja Sattnerovog *Assumptia* ima zborovođa i dirigent dr. Mirko Cuderman, koji ga je u ovo, najnovije vrijeme postavio na slovensku glazbenu pozornicu dva puta. Solisti (Olga Gra-

celj/sopran, Jože Kores/tenor i Borut Gorinšek/bas-bariton), zbor i orkestar »Consortium musicum«, pod ravnanjem dirigenta Mirka Cudermana izveli su 25. studenoga 1984., u Slovenskoj filharmoniji. Isti umjetnički voditelj – dr. Mirko Cuderman – postavio ga je na istu pozornicu ponovo 8. studenoga 1992., sa solistima (Olga Gracelj/sopran, Branko Robinšak/tenor i Juan Vasle/basbariton) te zborovima Slovenski komorni zbor i »Consortium musicum«: »Pošto se je izvorna građa prve verzije oratorija iz 1912. godine izgubila tijekom drugog svjetskog rata, ovaj smo put čuli instrumentaciju Lojzeta Mava iz 1951. godine. Uz Slovenski komorni zbor pjevali su još... Oratorij »Uznesenje Blažene

.....
Možemo slobodno kazati da je Sattnerovo djelovanje u cjelini cecilijanskog pokreta bila značajna prijelomnica u razvoju slovenske glazbe na slovenskom jeziku, ali i prijelomnica u razvoju ne samo slovenske crkvene glazbe nego i glazbe uopće na kraju 19. stoljeća i u prva četiri desetljeća 20. stoljeća. Kasnije je Sattner svoje stavove u vezi s cecilijanstvom ublažio i priznao da je bio »dugo vrijeme ukovan u prvobitnu cecilijansku struju, koja nas je sve priječila u umjetnosti«

Djevice Marije«, djelo za pjevačke soliste, zbor i orkestar, jest jedno od rijetkih slovenskih djela te vrste. Kada se uz prve izvedbe (1912.) rasplamtjela polemika između dr. Gojmira Kreka, tadašnjim glavnim ideologom slovenske glazbe, modernistom »svaku cijenu«, i autorom, ocem Hugolinom Sattnerom, posljednji je svoje pravo branio riječima: »Ja nisam sposoban niti nemam volje skladati kao sadašnji modernisti. Moj puk me ne bi shvatio. Možda će doći vrijeme kad će biti i kod nas više razvijen ukus za modernu glazbu, a tada će vjerojatno doći i ljudi koji će moći ugoditi ovakvim željama. A ja sam dijete svog vremena.« Sattner je bio u pravu, posebno ako ga »čujemo« i danas, i bio je u pravu po sebi i G. Krek, koji Sattnerov oratorij *Assumptio B. M. V.* nije razumio u cijeloj suštinskoj i formalnoj jednostavnosti.« (Križnar, 1992.) Sattnerove kantate *Oljki* (1914.) i *Soči* (1916.), druge dvije najuspelije skladateljve (svjetovne) vokalno instrumentalne skladbe izveli su povodom 60-obljetnice Sattnerove smrti solisti (Veronika Fink/sopran, Dragica Kovačič/alt, Branko Robinšak/tenor i Marko Fink/basbariton), Slovenski komorni zbor i Slovenski komorni orkestar, pod ravnanjem dr.

Mirka Cudermana, 24. studenoga 1994., u Ljubljani, u Slovenskoj filharmoniji, na 2. abonmanskom koncertu »Vokalnog abonmana«. Bilježimo izvedbe njegovih djela i izvan Ljubljane, u Gorici (Italija), Mariboru, Novom mestu i dr.

Zaključak

Važna osoba na području slovenske crkvene glazbe, otac Hugolin (Franc) Sattner, nije bio među vodećima samo na tom području svog rada, nego i u razvoju slovenske glazbe uopće. Iako je na početku svog rada bio u strujama rane romantike, tijekom svoga obimnog i raznolikog opusa završio je svoju stilsku orijentaciju u kasno-romantičkoj tradiciji. Pošto se 2011. g. slavila 160. godišnjica Sattnerova rođenja, ujedno se slavi i nastanak te prva izvedbu prvoga slovenskog oratorija (na slovenskom jeziku) *Assumptio* (1911.-12.). Tako možemo slobodno kazati da je Sattnerovo djelovanje u cjelini cecilijanskog pokreta bila značajna prijelomnica u razvoju slovenske glazbe na slovenskom jeziku, ali i prijelomnica u razvoju ne samo slovenske crkvene glazbe nego i glazbe uopće na kraju 19. stoljeća i u prva četiri desetljeća 20. stoljeća. Kasnije je Sattner svoje stavove u vezi s *cecilijanstvom* ublažio i priznao da je bio »dugo vrijeme ukovan u prvobitnu cecilijansku struju, koja nas je sve priječila u umjetnosti«. Sam Sattner, ali i mnogi drugi slovenski cecilijanski skladatelji nisu se očito odmah na početku upoznali s negativnim obilježjima tog gibanja, koje je nastalo u vremenu koje je bilo još uvijek posebno osjetljivo za učvršćivanje nacionalne svijesti. Uvođenje latinskog jezika u crkveno pjevanje i odbacivanje slovenskog jezika bilo je očito suprotno ciljevima nacionalnog pokreta. Njegov, Sattnerov *Assumptio*, bio je više nego potvrda toga. Njegov naslov i naslovi sva tri djela su na la-

tinskom jeziku, dok je njegov libreto isključivo na slovenskom. Pogotovo je Sattnerov oratorij prvi u redu oratorija modernog doba na slovenskom, ako zanemarimo barokne oratorije, koji nisu sačuvani.

Prve početke oratorija na slovenskom treba vjerojatno tražiti kod isusovačkih predstava uz Božji grob u Velikom tjednu; iako ih u dokumentima pod tim nazivom izravno ne srećemo. Na Veliki petak 1673. su u isusovačkoj crkvi u Ljubljani priredili predstavu *Mors immortalis Dei*, u stihovima i s glazbom. Ljubljanski kroničar Ivan Dolničar u vezi s time izvještava da su se u vremenu *Academiae Philharmonicorum* (1700. – 1767.) dva skladatelja bavila kompozicijom oratorija. Iako se njihove skladbe nisu pohranile, Dolničar je naveo barem njihova imena i naslove: Mihael Omerza (1679. – 1742.) ima sljedeće oratorije: *Diva Magdalena paenitens* (1709.), *Pastor Bonus* (1910.), *Mater Dolorosa* (1911.), *Christus baiulans crucem* (1712.) i *David deprecans pro populo* (1713.); Janez Bertold Höfner (1667. – 1718.) skladao je: *Magdalenae conversio* (1715.), *Patientia victrix* (1716.), *Mors et vita* (?) i *Lilicon* (?). Iako je o. H. Sattner bio najznačajniji baš zbog spomenutog oratorija *Assumptio*, op. 35, uz taj spomenuti opus ne možemo pogotovo bez njegovih kantata (većina od njih je skladana na stihove – libreto slovenskog pjesnika i svećenika Simona Gregorčiča): *Jifin zavjet*, op. 34, *Oljki*, op. 36, *U Pepelničnoj noći*, op. 38 i *U kriпти svete Cecilije*, op. 45 te *Missa seraphica*, op. 1 (1910.), koju je sam autor postavio na početak navođenja svojih djela; iako nije nastala kao njegov prvi rad. Najbrojnija i najvrednija Sattnerova djela datiraju s početka 20. stoljeća, kada je skladatelj poslije završetka Prvoga svjetskog rata (1918.) razriješen službe župnika te se je mogao posvetiti isključivo glazbi; na različite načine i u različitim oblicima

svog rada: od stvaratelja do reproduktivnog umjetnika, izvođača.

Osim onoga što smo već ustanovili o suradnji o. H. Sattnera u *Sv. Ceciliji* (skladbe, spisi i ocjene), nemamo dru-

gih podataka o izvedbi Sattnerovih djela u Hrvatskoj. A s velikom sigurnošću možemo zaključiti da je slovenski skladatelj i franjevac otac Hugolin Sattner, uza hrvatske kolege Kamila Kol-

ba, Filipa Oštirja, Fortunata Pintarića, Marijana Jaića, Kalista Weibla i dr., u najgorem slučaju bio ravnopravan kao stvaratelj i izvođač, a u najboljem vrlo značajan za razvoj slovenske glazbe.

LITERATURA

Krek, Gojmir, *P. H. Sattner in njegova Assumptio/Nekaj parentetičnih misli...* (v.: *Novi akordi*, L. XI./11., sv. 1.-2., str. 1-4).

Križnar, Franc, *Glazba u mucij franjevacu u trigonalni (kontinentalne) Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije*, prezentacija na 8. međunarodnom simpoziju *Pasijske baštine Hrvatske*, Vitez u F. Bosni i Hercegovini, 3.-6. lipanj 2010. – članak je u tisku pri *Pasijskoj baštini Hrvatske*.

Križnar, Franc, *Vokalno-instrumentalni oratorij Assumptio* (v.: *Slovenec*, 10. 11. 1992., str. 8).

Kureš, Primož – Koršič-Zorn, Verena, *Portreti Saše Šantla, DZS, d. d.*, Ljubljana 2005.

Lajovic, Anton, *Koncerti* (v.: *Novi akordi*, L. XI./11., 1912., sv. 4, str. 41-43).

/n. n./, *Glazba/Sattnerjev oratorij* (v.: *Slovenec*, L. XI./11., br. 64, 18. 3. 1912., str. 3).

/n. n./, *Prosveta* (v.: *Jutro*, L. II./2., br. 275, 22. 11. 1921., str. 2).

pr (= Premrl, Stanko ?), *Prosveta* (v.: *Slovenec*, L. XLIX./49., br. 264, 19. 11. 1921., str. 5).

pr (= Premrl, Stanko ?), *Prosveta* (v.: *Slovenec*, L. XLIX./49., br. 266, 22. 11. 1921., str. 3).

Premrl, Stanko, *P. Hugolin Sattnerjev oratorij »Assumptio B. M. V.«* (>Vnebovzetje B. D. M.<; v.: *Cerkveni glasbenik*, L. XXXV./35., 1912., br. 4, str., str. 30-31).

Premrl, Stanko, *P. Hugolin Sattnerjeva »Assumptio«* v. *cerkvenem koncertu* (v.: *Cerkveni glasbenik*, L. XLIV./44., 1921., br. 11-12, str. 93-95).

Sattner, Hugolin, *Moja »Assumptio«* in kritika N. A. (v.: *Novi akordi*, L. XII./12., 1913., sv. 1.-2., str. 4-5).

Sattner, Hugolin, *Komorni zbor Ave*, cedejka, *Družina*, Ljubljana 2000 (sa djelima H. Sattnera: *Missa seraphica*, *2 korizmene*, *uskrсна*, *2 euharističke* i *2 Marijine pjesme*).

Sattnerjev zbornik, simpozij ob 60. letnici smrti, ur. Edo Škulj, *Družina*, Ljubljana, 1995.

Škulj, Edo, *Musica Sacra Slovenica*, publikacija k cedejkam *Slovenskega komornega zbora*, *Slovenski komorni zbor*, Ljubljana, 2004.

Škulj, Edo, *Vodnik po duhovni glazbi*, *Družina*, Ljubljana, 2011.

Trobina, Stanko, *Slovenski cerkveni skladatelji*, *Založba Obzorja*, Maribor, 1972.

Gregorijanska nadahnuća

Najnovija zbirka – nadahnjuta gregorijanskom glazbenom baštinom – sadrži tridesetak obrađenih skladbi koje su namijenjene za puk, mješoviti i muški zbor. Izdanjem te zbirke autor želi potaknuti očuvanje gregorijanske arhaične baštine, koje je neprocjenjivo blago rimokatoličke Crkve, a čijom se interpretacijom jednoglasnih gregorijanskih melodija i mješovitoga zbornog pjevanja uključuje zbor i puk te se na taj način daje mogućnost i poticaj na aktivnije sudjelovanje u liturgiji.

Nedvojbeno je to vrijedna zbirka, plod autorova dugogodišnjega stručnog i umjetničkog rada kao profesora na visokim učilištima, koji je dao veliki doprinos crkvenoj i liturgijskoj glazbi Crkve u Hrvata.

Knjiga se može kupiti po cijeni od 75 kuna i naručiti putem interneta ili na tel./faks 01/4874 319, Glas Koncila, Kaptol 8., Zagreb.

S. Domagoja Ljubičić